

prof. dr hab. Kazimierz ŻEGNAŁEK

Warszawa, dnia 20.09.2020 r.

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego

I Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Justyny JAGIEŁŁO

pt. *Zasoby osobiste polskich żołnierzy pełniących służbę w wojskowych misjach zagranicznych*

przygotowanej pod kierunkiem Pana prof. dra hab. Ryszarda BERY

i promotora pomocniczego Pani dr hab. Beatę JAKIMIUK

Uwagi ogólne

Problematyka podjęta przez Panią mgr Justynę Jagiełło jest niezwykle aktualna i ważna nie tylko z punktu widzenia poznawczego, ale nade wszystko z punktu widzenia praktyki szkoleniowo-wychowawczej w Wojsku Polskim. Siły Zbrojne, stanowiące specyficzną instytucję w państwie, przygotowywane są do działania w sytuacjach wyjątkowych (kryzysowych) zarówno w kraju, jak i poza jego granicami, wypełniając zobowiązania sojusznicze wynikające z przynależności Polski do Paktu Północnoatlantyckiego uczestnicząc w licznych misjach pokojowych i stabilizacyjnych w rejonach objętych konfliktem zbrojnym.

W tej sytuacji z wysokim poziomem wyszkolenia bojowego żołnierzy korelować powinna kwestia kształtowania ich zasobów osobistych obejmujących trafnie określone przez Doktorantkę ich wymiary dotyczące: kompetencji zawodowych, poczucia koherencji, samooceny, motywacji osiągnięć zawodowych, poczucia kontroli w sytuacji pracy, radzenia sobie ze stresem oraz umiejętności korzystania ze wsparcia społecznego. Chodzi bowiem o to, aby ukształtować nie tylko niezawodnego specjalistę wojskowego, ale także odpowiedzialnego obywatela w mundurze prezentującego wysokie morale. Wszak, jak określają specjaliści od morale, jest niezwykle skuteczną „ukrytą siłą armii”.

Problematyka funkcjonowania żołnierzy Wojska Polskiego w wojskowych misjach zagranicznych stała się przedmiotem licznych badań i analiz naukowych, które dotyczą

głównie stresu bojowego, traumatycznych przeżyć wojennych, readaptacji po powrocie z misji zagranicznej do kraju, problemów rozłąki z najbliższymi i związanych z tym licznych reperkusji w wymiarze indywidualnym i rodzinnym, czy też doświadczeń życiowych. Problematyka dotycząca szerokiego spektrum zasobów osobistych nie była dotychczas eksplorowana, dlatego w tym kontekście podkreślić pragnę nowatorski charakter podjętych badań przez Panią mgr Justynę Jagiełło. Ponadto prezentowane wyniki mają istotne znaczenie w procesie kwalifikowania i szkolenia żołnierzy do pełnienia służby w warunkach ekstremalnych. Wartość naukową pracy podnosi przyjęta strategia badawcza polegająca na analizach porównawczych i doskonale opanowany warsztat metodologiczny gwarantujący rzetelność i obiektywność prowadzonych badań.

Dysertacja ma charakter interdyscyplinarny wpisuje się zarówno w pedagogikę pracy, a w jej ramach w nowy dynamicznie rozwijający się obszar dotyczący zawodów trudnych i niebezpiecznych, jak i w andragogikę, psychologię pracy, bezpieczeństwo oraz zarządzanie zasobami ludzkimi. Znajduje to odzwierciedlenie w literaturze i prowadzonych analizach. Jednak Jej ustalenia są szczególnie istotne dla pedagogiki pracy i andragogiki. Praca wnosi cenne konstatacje do praktyki edukacyjnej związanej z przygotowaniem zawodowym osób do zawodów trudnych i niebezpiecznych.

Struktura pracy

Konstrukcja pracy odpowiada w pełni wymaganiom jakie stawiane są rozprawom teoretyczno-empirycznym, jest ona spójna i logiczna. Prowadzone rozważania są usystematyzowane i uporządkowane. Dysertacja liczy 249 stron tekstu, ponadto zawiera bibliografię obejmującą blisko 200 źródeł- pozycji zwartych, w naukowych i popularno-naukowych oraz załączniki. Literaturę źródłową można zaliczyć do takich obszarów, jak: pedagogika pracy i andragogika, psychologia pracy i zarządzanie zasobami ludzkimi, nauki o bezpieczeństwie. Dwa pierwsze rozdziały obejmują rozważania teoretyczne i stanowią podstawę konceptualizacji badań przez Autorkę. Znalazły się tu problemy dotyczące charakterystyki służby wojskowej w misjach zagranicznych oraz zasobów osobistych żołnierzy. Kolejny to rozdział zawierający metodologiczne postawy badań własnych, ostatni zaś ma charakter analiz empirycznych. Całość poprzedza wstęp, a podsumowanie stanowi istotne dopełnienie ocenianego dzieła, które zawiera zarówno merytoryczne konkluzje z badań, jak również ważne rekomendacje do praktyki szkoleniowo-wychowawczej w wojsku. Części te wzajemnie wiążą się ze sobą, dając przejrzysty obraz realizowanego projektu

badawczego. Należy podkreślić, iż tytuł rozprawy jest w pełni adekwatny do przedstawionych treści. Dysertację oceniam jako komplementarną i w pełni odpowiadającą wymogom pracy naukowej.

Ocena teoretycznych podstaw prowadzonych badań

Pierwsze dwa rozdziały rozważań teoretycznych zdają się wyczerpywać problematykę zakresloną w koncepcji badań. Świadczą o wysokich kompetencjach merytorycznych Autorki, która w rozdziale pierwszym dokonuje przedstawienia istoty służby wojskowej i charakterystykę różnych rodzajów sił zbrojnych stanowiących trzon Wojska Polskiego. W dalszej części analizuje różne aspekty służby żołnierzy Wojska Polskiego w misjach zagranicznych. Przywołuje podstawy prawne służby żołnierzy poza granicami kraju i nasze zobowiązania sojusznicze wynikające z przynależności do NATO, co Jej zdaniem w pełni legitymizuje działania wydzielonego Kontyngentu funkcjonującego w Afganistanie oraz w innych regionach na podstawie mandatu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Niezwykle istotnym elementem prowadzonych analiz jest przedstawienie rysu historycznego pokojowej służby żołnierzy Wojska Polskiego w misjach ONZ w Korei w 1953 roku, w Egipcie w latach 1973-1979, na Bałkanach w latach 90. XX wieku w siłach implementacyjnych i siłach stabilizacyjnych oraz w siłach pokojowych dla Kosowa. Jednak szczególnie wymiar zyskał udział Polskiego Kontyngentu Wojskowego w misji stabilizacyjnej w Afganistanie. Na kanwie tych działań zagranicznych przedstawia w sposób kompetentny zasady rekrutacji do służby poza granicami kraju żołnierzy Wojska Polskiego, ich profesjonalne przygotowanie oraz ukazuje specyfikę realizowanych zadań wykonywanych z narażeniem życia i zdrowia. Służba ta – jak podkreśla słusznie Doktorantka - wiąże się bowiem z wieloma uciążliwościami i zagrożeniami wynikającymi z trudnych warunków klimatycznych i pogodowych, rozłąką z bliskimi ale nade wszystko z działaniami w nieznanym terenie i atakami terrorystycznym różnych grup zbrojnych.

Dalsze analizy teoretyczne obejmują zasoby osobiste żołnierzy. Doktorantka dokonuje tu w sposób adekwatny operacjonalizacji zasobów osobistych żołnierzy obejmujących: kompetencje zawodowe, poczucie koherencji, samoocenę, motywację osiągnięć zawodowych, poczucie kontroli w sytuacji pracy, radzenie sobie ze stresem oraz wsparcie społeczne. Opiera się na powszechnie uznanych koncepcjach teoretycznych, które pozwalają na precyzyjne wyznaczenie zmiennych dla każdego wymiaru charakteryzowanych zasobów osobistych. Operacjonalizuje więc kompetencje zawodowe na podstawie koncepcji Symeli (1995), poczucie koherencji wywodzi z koncepcji Antonovskiego(1995), badając

samoocenę bazuje na wielowymiarowej koncepcji Szpitalak i Polczyk (2015), motywację osiągnięć opiera na założeniach Widerszal-Bazyl (1979), do badania poczucie kontroli stosuje podejście Drwala (1995), radzenie sobie ze stresem opiera na założeniach Lazarusa i Folkman (1984) a wsparcie społeczne dookreśla odwołując się do ujęcia Olubińskiego (1996).

Podsumowując ten fragment dysertacji pragnę stwierdzić, że Doktorantka wykazała się doskonałą teoretyczną znajomością podjętej problematyki badawczej. Prawdłowo dokonała operacjonalizacji zasobów osobistych badanych żołnierzy. Analizowane treści odniosła także do dotychczasowych badań i analiz oraz obowiązujących rozwiązań prawnych. Tym samym wypracowała solidne podstawy teoretyczne dla swojego projektu badawczego.

Metodologiczne założenia badań

Założenia metodologiczne badań własnych Doktorantka prezentuje w trzecim rozdziale rozprawy. Podkreśla znaczenie podjętej problematyki badawczej obejmującej zasoby osobiste żołnierzy tworzące kapitał ludzki, którego wzbogacanie i udoskonalanie stanowi o potencjale wojska i możliwościach bojowych. Celem swoich badań czyni więc określenie zasobów osobistych żołnierzy służących w Polskim Kontyngencie Wojskowym w Afganistanie i porównanie ich zasobów z żołnierzami nie mającymi tego doświadczenia bojowego. Tym samym określa rolę warunków służby w kształtowaniu tych zasobów. Badania te mając więc charakter porównawczy, przeprowadzone zostały w paradygmacie badań ilościowych. Główny problem badawczy przyjął postać następującego pytania:

W jakim stopniu warunki pełnionej służby kształtują zasoby osobiste żołnierzy oraz czy występują istotne różnice między zasobami weteranów wojskowych misji zagranicznych a żołnierzami bez tego doświadczenia?

Tak postawiony problem badawczy został uszczegółowiony i obejmował siedem problemów dotyczących różnic między poszczególnymi wymiarami badanych zasobów osobistych. Ponadto postawiona została ogólna hipoteza roboczą dotycząca roli warunków służby w kształtowaniu zasobów osobistych żołnierzy. Wyraźnie określono w przyjętym modelu badawczym zmienne zależne (wyjaśniane) – wymiary zasobów osobistych oraz zmienne niezależne (wyjaśniające) – warunki służby: służbę w wojskowych misjach zagranicznych i służbę w kraju, a także zmienne niezależne pośredniczące (czynniki demograficzno-społeczne). Podkreślić pragnę poprawną operacjonalizację pojęć i adekwatnie dobrane metody gromadzenia i analizy danych (metodę analizy treści literatury przedmiotu, sondaż diagnostyczny realizowany techniką ankietową i techniki analizy statystycznej).

Metody i zastosowane technik badań pozwoliły zebrać wartościowy merytorycznie materiał empiryczny. Autorka wykazała się tu bardzo duża skrupulatnością i troską o rzetelność zastosowanych narzędzi badawczych. Zastosowano bowiem Autorski Kwestionariusz Samooceny Kompetencji Zawodowych, który zawierał 17 kategorii określających równe wymiary kompetencji zawodowych. Wskazano tu na wiedzę ogólną, zawodową oraz znajomość zasad działania na zajmowanym stanowisku służbowym oraz istotne cechy osobowości zawodowej. Pomiaru dokonano na skali Lickerta. Zastosowano także narzędzia o dużej wartości psychometrycznej: Kwestionariusz Orientacji Życiowej (SOC-29) A. Antonovskiego, Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny (MCEI), Kwestionariusz Motywacji Osiągnięć Zawodowych M. Widerszal – Bazyl, Kwestionariusz „człowiek w Pracy” A. Matczak, kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (CISS) oraz Berlińska Skala Wsparcia Społecznego.

Dobór próby badawczej został dokonany zgodnie z zasadami określonymi w metodologii badań społecznych i pedagogicznych. Badaniami Doktorantka objęła 250 żołnierzy zawodowych z 10 Brygady Kawalerii Pancernej im. Gen. Stanisława Maczka w Świętoszowie. Natomiast po weryfikacji do dalszych analiz zakwalifikowała dane empiryczne zebrane od 238 żołnierzy, w tym 134 weteranów wojskowej misji w Afganistanie i 104 żołnierzy służących jedynie w kraju stanowiących grupę porównawczą.

Metody i zastosowane techniki badań pozwoliły zebrać wartościowy merytorycznie materiał badawczy, który został poddany analizie statystycznej. Zastosowano elementy statystyki opisowej oraz korelacyjnej: test t-Studenta oraz test niezależności Chi kwadrat Pearsona. Nie budzą zastrzeżeń przeprowadzone analizy statystyczne. Materiał badawczy został także bogato zilustrowany w postaci tabel i wykresów.

Analiza i interpretacja wyników badań

Ostatni rozdział stanowi prezentację wyników badań własnych. Jest on poprawnie skonstruowany.. We wprowadzeniu przedstawiono ideę prezentowanych tu treści w postaci siedmiu podrozdziałów odnoszących się do badanych wymiarów zasobów osobistych żołnierzy. Każdy z tych rozdziałów ma charakter porównawczy między zmiennymi opisującymi zasoby osobiste weteranów wojskowej misji w Afganistanie i żołnierzy bez tego doświadczenia bojowego. Tym samym Doktorantka rozwiązuje postawione problemy badawcze oraz przyjętą ogólną hipotezę roboczą. Sposób analizy i przedstawienia wyników badań zasługuje na uznanie. Jest to bowiem zarówno analiza, jak i interpretacja wyników

przeprowadzona kompetentnie i czytelnie. Mocną stroną tej części rozprawy jest również osadzenie wyników badań w strukturach wiedzy już ugruntowanej i opisanej w literaturze przedmiotu. Świadczy to nie tylko o umiejętności Doktorantki w zakresie dokonywania gruntownych analiz, ale także o wartości samych badań. Udało się również uchwycić istotne różnice między badanymi zmiennymi. Stwierdzić zatem pragnę, że postawione problemy badawcze zostały w pełni rozwiązane, a hipoteza robocza zweryfikowana. Tym samym cel pracy został osiągnięty, a konkluzje i trafne rekomendacje są tego najlepszym potwierdzeniem.

Refleksje końcowe i konkluzja

Podsumowując stwierdzam, że dysertacja Pani mgr Justyny Jagiełło odpowiada standardom stawianym pracom doktorskim. Stanowi spójną całość o poprawnej, usystematyzowanej, przejrzystej i logicznej strukturze. Dowodzi o bardzo dobrej znajomości przez Doktorantkę podjętej problematyki badawczej i bardzo dobrym opanowaniu warsztatu naukowego.

Biorąc pod uwagę trafność podjętej problematyki badawczej, dojrzałość rozważań teoretycznych, jak również zaprezentowany zamysł badań, sposób prezentacji ich wyników oraz prowadzoną analizę i wnioski uważam, że rozprawa ta stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego problemu badawczego oraz weryfikacji ogólnej hipotezy roboczej. Tym samym wnosi nową wiedzę do nauk społecznych, w tym zwłaszcza do pedagogiki pracy w zakresie funkcjonowania zawodów trudnych i niebezpiecznych. Może stanowić wartościową inspirację do dalszych poszukiwań badawczych w tym zakresie. Dlatego warto byłoby ją opublikować w postaci monografii.

Na podstawie analizy treści rozprawy stwierdzam, że przedłożona do zaopiniowania dysertacja doktorska Pani mgr **Justyny Jagiełło** odpowiada warunkom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami), która z mocy ustawy art. 33 ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy- Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz.455) ma zastosowanie do niniejszego przewodu doktorskiego. **W związku z tym stawiam wniosek o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony, a Doktorantkę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

